

Yttrande över betänkande Narkotikautredningen - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus, SOU:2023:2,

Er beteckning: **S2024/00085**

Länsstyrelsen i Jönköpings län (i det fortsatta "Länsstyrelsen") yttrar sig över betänkande Narkotikautredningen – Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med Liv och hälsa i fokus (**SOU: 2023:62**)

Sammanfattning

Länsstyrelsen är generellt positiv till de förslag och överväganden som utredningen lämnar i slutbetänkandet. Särskilt hur det i förslagen görs en koppling till förebyggande arbete inom flera områden som brott, våld och framför allt den befintliga ANDTS-strukturen på nationell, regional och lokal nivå. När det gäller såväl Länsstyrelsen som kommunernas roll i de förslag som presenteras ser Länsstyrelsen att det är viktigt att framhålla att det narkotikaförebyggande arbetet inte bör ske på bekostnad av övriga delar inom ANDTS.

Inledningsvis fokuserar Länsstyrelsen på de områden med bedömningar och förslag som har mest koppling till Länsstyrelsens ANDTS- och brottsförebyggande samordningsuppdrag och förutsättningar, samt de förslag och överväganden som bedöms påverka vad gäller det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Svaret följer dispositionen i slutbetänkandet. Därefter lämnar Länsstyrelsen några övergripande synpunkter på betänkandet.

Avsnitt med förslag och överväganden som Länsstyrelsen i Jönköpings län väljer att yttra sig över.

14. Stärka förutsättningarna för narkotikaförebyggande arbete

Länsstyrelsen ställer sig bakom bedömningen.

14.2. Kommunerna bör i ökad grad samordna det förebyggande arbetet mellan olika sektorer

Länsstyrelsen ställer sig bakom bedömningen.

Övriga synpunkter.

Målet med hälso- och sjukvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården. Det borde gälla även för det förebyggande arbetet. I socialtjänstlagen (SoL) regleras att alla kommuner ska arbeta ANDTS-förebyggande, och ett flertal kommuner har ANDTS-samordnare som ansvarar för de här frågorna.

Utredningens analys visar att omfattningen av det ANDTS - förebyggande arbetet i kommunerna har minskat under perioden 2016-2021. Det finns omotiverade skillnader mellan kommuner i det förebyggande arbetet, både avseende strukturen för arbetet och aktiviteter. Länsstyrelsen instämmer med bedömningen och ser behov av samordning och samverkan mellan preventionsområden för att ta vara på ANDTS- kunskap samt för att inte tappa den struktur som byggts upp inom narkotika och ANDTS-förebyggande arbete under många år. När det brottsförebyggande arbetet nu är under uppbyggnad finns en risk att samordningen av det ANDTS-förebyggande arbetet försvinner till förmån för det brottsförebyggande arbetet, som numera är lagstadgat. För att motverka att samordningen försvinner bör narkotika och ANDTS-frågor inkluderas och stärkas i det brottsförebyggande arbetet. Genom en kommunal samordning för frågorna kan det regionala stödet från Länsstyrelsen lättare tillgodose kommunernas behov

genom att det finns kontaktpersoner och befintliga plattformar för arbetet.

14.3.2 Nationellt stöd för förvaltning av metoder och arbetssätt.

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Se mer synpunkter under kommande avsnitt rörande Kapitel 15.

Övriga synpunkter.

Länsstyrelsen ser positivt till ett nationellt stöd då det skulle öka förutsättningarna för en mer jämlik tillgång till och användning av kunskapsbaserade metoder för kommuner. Vidare vill Länsstyrelsen understryka behovet av långsiktig förvaltning och vidareutveckling av kunskapsbaserade metoder.

Länsstyrelsen vill samtidigt uppmärksamma att den erfarenhet som för närvarande finns kopplat till metodförvaltning och -utveckling, ofta har ett storstadsperspektiv och upplevs vara svårt att tillämpa i mindre kommuner.

14.5.1 Föräldrastöd bör göras tillgängligt för fler föräldrar

Länsstyrelsen ställer sig bakom bedömningen.

Övriga synpunkter.

Länsstyrelsen ställer sig positiva till förslaget och ser även att en regional stödstruktur genom en samordnande funktion skulle underlätta för en jämnare fördelning av föräldrastödet i länets kommuner. Samordning med relevanta aktörer på olika nivåer är en framgångsfaktor men är ibland svår att etablera. Systematiskt föräldraskapsstöd till föräldrar med barn i skolåldern behöver förstärkas i jämförelse med det goda och systematiska stöd som erbjuds föräldrarna när barnen är små och besöker Barnhälsovården och familjecentralerna. Föräldrar med barn i skolåldern kan stå inför nya utmaningar som de kan behöva stöd i. Avsaknaden av en naturlig plats för stöd kan bidra till att föräldrar inte vet vad de ska vända sig, därför vore en liknande struktur och samordning som finns för barn i yngre åldrar önskvärt.

Det brottsförebyggande föräldraskapsstödet som idag tilldelas länsstyrelser med särskilt utsatta områden skulle med fördel utökas eller kompletteras till att gälla samordning av det universella föräldrastödet. Ett likvärdigt universellt föräldraskapsstödjande samordningsuppdrag (och/eller ett förnyat uppdrag om samordning av folkhälsopolitiken) till länsstyrelserna skulle stärka förutsättningarna för ett jämlikt och långsiktigt förebyggande och hälsofrämjande arbete lokalt och regionalt.

14.5.3 Satsningar för att begränsa tillgängligheten till narkotika bör fortsätta

Länsstyrelsen är positiva till bedömningen att verka som ett stöd förutsatt att uppdraget har tydliga avgränsningar där övriga aktörer har tydliga ansvarsområden för samverkan.

14.5.4 Folkhälsomyndigheten bör få i uppdrag att följa upp arbetet mot narkotikaanvändningen inom nöjesmiljöer.

Länsstyrelsen ställer sig bakom bedömningen.

Övriga synpunkter.

Länsstyrelsen anser att uppföljning är viktigt för att kvalitetssäkra det förebyggande arbetet och metoden Krogar mot Knark.

Länsstyrelsen står bakom bedömningen med tillägg att det i uppföljningen av metoden särskilt bör ingå utvärdering i vad som är verksamt ur ett småstadsperspektiv, detta för att metoden ska vara användbar och inte endast användbar i storstäder. Den ojämlikhet som finns i vilka kommuner som har möjlighet att arbeta utifrån metoden Krogar mot knark riskerar att bygga in en snedvridning i uppföljningen.

Ytterligare ett tillägg är att genomförandet av en kartläggning bland de kommuner som inte använder metoden kan ge kompletterande information om vad som skulle behöva vidareutvecklas för att metoden ska vara användbar i fler typer av kommuner.

14.5.7 Förebyggande insatser riktade till sårbara grupper och individer kan ge effekt på flera olika problem, däribland narkotika

Länsstyrelsen ställer sig bakom bedömningen.

Övriga synpunkter.

Länsstyrelsen ställer sig positiv till bedömningen med tillägg att nationellt stöd för förvaltning av metoder och arbetssätt enligt 14.3.2 skulle underlätta för spridning av selektiva metoder för att nå riskgrupper. Utökad utvärdering av narkotikaförebyggande metoder och arbetssätts resultat är nödvändigt då befintliga utvärderingar är bristfälliga, något som bland annat lyfts i den kartläggning av narkotikaförebyggande fältarbete som publicerades under 2024 av Jönköping University i samverkan med bland annat Länsstyrelsen.¹

14.6 Folkhälsomyndigheten ska få i uppdrag att förmedla kunskap om narkotika och hälsoeffekter

Länsstyrelsen ställer sig positiva till förslaget med betoning på vikten att målgruppsanpassa materialet för bäst spridning, samt att dialog sker med övriga aktörer gällande vilka målgrupper som är i störst behov av information.

15. Ett särskilt program för att förebygga narkotikaanvändning hos barn och unga

Länsstyrelsen ställer sig bakom ett särskilt program för narkotikaförebyggande arbete. Särskilt positivt är att det i betänkandet görs en koppling till den befintliga ANDTS-strukturen.

15.3 Länsstyrelserna ska få i uppdrag att stödja kommunerna i genomförandet av programmet

¹ [Rapporter och working papers - Om oss - Jönköping University \(ju.se\)](#)

Länsstyrelsen ser positivt på förslaget att få en central roll för uppdraget att ansvara för att stödja kommunernas igenomförande av programmet.

Övriga Synpunkter.

Länsstyrelsen instämmer i det som framgår av betänkandet att förutsättningarna för det förebyggande arbetet behöver stärkas för att innehållet i programmet ska kunna genomföras. Annars riskerar andra delar av ANDTS-strukturen behöva stå tillbaka. Det innebär att Länsstyrelsen behöver få tillräckliga resurser för att på ett framgångsrikt sätt kunna axla det ansvar som föreslås i betänkandet, både för stora och för små län. Länsstyrelsens bedömning är att den föreslagna finansieringen om totalt 40 mkr under programperioden inte räcker för att förstärka länsstyrelsernas bemanning och arbetskapacitet för att klara uppdraget. Länsstyrelsernas föreslagna budget behöver därmed ses över så den ökar för varje år under femårsperioden. De lokala resurserna för ANDTS-förebyggande arbete har årligen minskat och därför behövs ytterligare stöd på regional nivå för att stärka det lokala arbetet.

Länsstyrelsen ser positivt på intern samverkan mellan övriga uppdrag på myndigheten för att ge stöd till kommunerna i det preventiva arbetet på lokal nivå.

Det behöver finnas en mottagarkapacitet hos kommunerna för att tillgängligt kunskapsstöd ska ge avsedd effekt på lokal nivå. För att mottagarkapacitet skall etableras bör ett riktat ekonomiskt anslag för sådan ges till kommunerna under programperioden.

Länsstyrelsen gör koppling till de statliga styrmedel inom ANDTS som omnämns under 14.2 i betänkandet, och särskilt ekonomiska sådana. Detta för att möjliggöra tjänstepersoner som kan driva och implementera arbetet på lokal nivå. Vidare gällande förslaget att vägleda kommuner i lokala behovsanalyser ser Länsstyrelsen att samtliga relevanta databaser tillgängliggörs så att lokala indikatorer kan tas fram för kartläggningen av den lokala lägesbilden. För att lyckas med att kunna genomföra utbildningsinsatser för införande av effektiva metoder och arbetssätt, anses förslaget på nationellt stöd för förvaltning av metoder och arbetssätt (14.3.2) vara av stor vikt.

19. Vård och stöd till anhöriga

19.5.4 Anhörigperspektivet ska stärkas i nationellt strategiskt arbete

Länsstyrelsen ställer sig positiv till förslaget

Övriga synpunkter.

Anhöriga kan utgöra en viktig del i sin närståendes återhämtning och har samtidigt ofta en svår situation. Länsstyrelsen ser positivt på att anhörigas situation lyfts fram i ett eget avsnitt i betänkandet.

21. Förslag om skadereducering och lågtröskelverksamheter

21.2.2 Målet för narkotikapolitiken behöver förändras.

Länsstyrelsen avstyrker bedömningen då Länsstyrelsen ser risker med att ändra målet för narkotikapolitiken från *ett samhälle fritt från narkotika* till *ett samhälle med minskade skador av narkotika*.

Övriga synpunkter.

Uppdraget för narkotikautredningen har varit att fokusera på att förbättra hälsan och livet för dem som använder narkotika. Därför resoneras kring ett skadereducerande synsätt i det nationella målet.

I betänkandet beskrivs hur nollvisionen mot narkotikadödlighet ger en tydlighet i arbetet för att minska skador och död bland personer som använder narkotika. På samma sätt ger målet om ett samhälle fritt från narkotika en tydlighet i det förebyggande arbetet mot narkotika, inte minst riktat mot barn och unga, i enlighet med Barnkonventionen. Enligt artikel 33 i barnkonventionen ska Sverige – som konventionsstat – vidta alla lämpliga åtgärder, inklusive lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika.

Användning eller beroende narkotika är ett omfattande samhällsproblem som orsakar ett stort lidande för enskilda och deras anhöriga samt betydande kostnader för det offentliga. Bruk av narkotika hänger ofta samman med flera typer av brott, exempelvis trafikbrott och stölder. Försäljningen av narkotika är en ekonomisk

motor för den organiserade brottsligheten. Narkotikahandeln och konkurrens om narkotikamarknader är bidragande orsaker till konflikter, skjutvapenvåld och sprängningar i kriminella miljöer. Brottsförebyggande rådet (2023:13), konstaterar att barn och unga utnyttjas i de kriminella nätverken, i första hand för att förvara, transportera och sälja narkotika. Kontinuerlig rekrytering av barn och unga är en del av affärsmodellen för de kriminella nätverken.

Länsstyrelsen anser inte att det föreslagna målet är förenligt med Barnkonventionens artikel 33 som handlar om att skydda barn från olaglig användning av narkotika eller skador och ohälsa orsakade av andras bruk. Länsstyrelsen ser inte heller att förslaget går ihop med det främjande och förebyggande arbetet som bedrivs av till exempel länsstyrelserna. Länsstyrelsen anser att målbilden i det förebyggande arbetet fortsatt bör vara ett samhälle fritt från narkotika och att individer på lång sikt slutar att använda narkotika. I det ingår att samhället behöver skydda individens liv och hälsa. Vägen till ett narkotikafritt samhälle innefattar skadereducerande insatser enligt Länsstyrelsens syn. För att tydliggöra den restriktiva hållningen till narkotika och samtidigt värna om skadereducering föreslås att nuvarande övergripande mål kvarstår för att skydda barn och unga.

22. Vård, stöd och andra insatser för personer som begått brott eller vårdas utan samtycke,

22.2.1. Lagstiftningen bör ses över

Länsstyrelsen ställer sig positiv till utredningens bedömning om en översyn av huruvida den nuvarande lagstiftningens utformning fyller sina syften och vad eventuella förändringar skulle innebära.

Övriga synpunkter.

Länsstyrelsen anser det rimligt att göra en översyn av lagstiftningen. En inneboende tröghet i systemen gör det svårt att bedöma det framtida behovet av justeringar i narkotikastrafflagen innan effekterna av nuvarande förslag fått full genomslagskraft.

28 Konsekvensanalyser

28.2 Övriga konsekvenser och effekter

Länsstyrelsen påtalar att det saknas analys av vilka konsekvenser ett nytt övergripande mål för det förbyggande arbete får för flickor och pojkars rätt till skydd mot skadliga effekter av narkotika samt minskad användning av narkotika.

Ur jämställdhetsperspektiv ser Länsstyrelsen det som positivt att utredningen, lyfter Vård och stöd till anhöriga utifrån att kvinnor strukturellt tar större ansvar för hem, omsorg, relationer, så är anhörigperspektivet av stor vikt.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding med samordnare ANDTS, social enheten för social hållbarhet Eva-Lena Julin Rydbo som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsråd Johan Löwenadler Davidsson och avdelningschef Emma Willaredt medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.